

Front Nacional de Catalunya (FNC) 1940-1990. En el vuitantè aniversari de la seva fundació. Aproximació a l'evolució política

AGUSTÍ BARRERA I PUIGVÍ
ARENYS DE MUNT

Els vençuts van retrobant-se soldats
Carles Riba (1913-1959)

1. Consideració

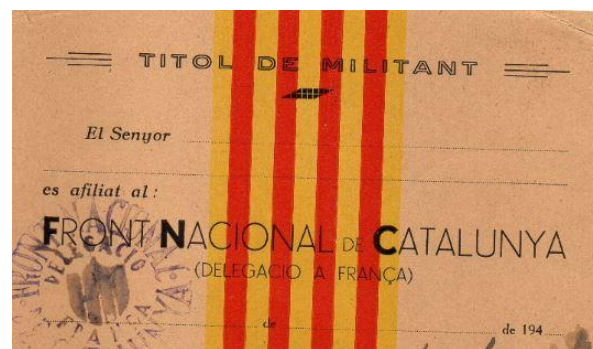
En la història de l'independentisme podem identificar algunes comarques que per raons històriques, d'estructura social, o d'arrelament familiar, han tingut al llarg del temps, una notable presència de nuclis de militants independentistes, així podem parlar del Baix Llobregat, les Garrigues (les Borges Blanques, Juneda), Torregrossa (Pla d'Urgell), el Tarròs (l'Urgell). El Maresme i potser me'n deixo alguna.

La comarca del Maresme està vinculada al FNC¹ mitjançant alguns dels seus militants destacats, seria el cas d'Esteve Albert i Corp (1914-1995), l'home de Dosrius, entusiasta, polifacètic, poeta, memorialista, etnògraf. Fèlix Cucurull i Tei (1919-1996), novel·lista, poeta assagista, historiador (els seus sis volums de *Panoràmica del nacionalisme català*, 1975), membre destacat de l'Ateneu Arenyenc. Joan Layret i Pons (1911-1975), el mataroní de verb i caràcter abrandats. Fou un dels puntals polítics del FNC en el seu exili a

¹ «La creació d'una Delegació de Nosaltres Sols ! a Mataró.» *XXVa Sessió d'Estudis Mataronins (SEM)*. 25 de novembre de 2008. «L'activitat política del FNC a comarques. La secció de Mataró.» *Primera Sessió d'Estudis Mataronins (SEM)* 17-31 de març de 1984.

Perpinyà, en el període immediat a l'acabament de la Segona Guerra Mundial, després s'exilià a Veneçuela on l'atrapà la mort, quan preparava el retorn a Catalunya.

Amb l'exemple d'aquests quatre militants maresmencs hem volgut posar de manifest la seva vinculació amb el FNC. Perquè són els homes i dones, els qui construeixen amb la seva acció política la història col·lectiva.

Tarja de militant a l'interior i de la Delegació a França del FNC

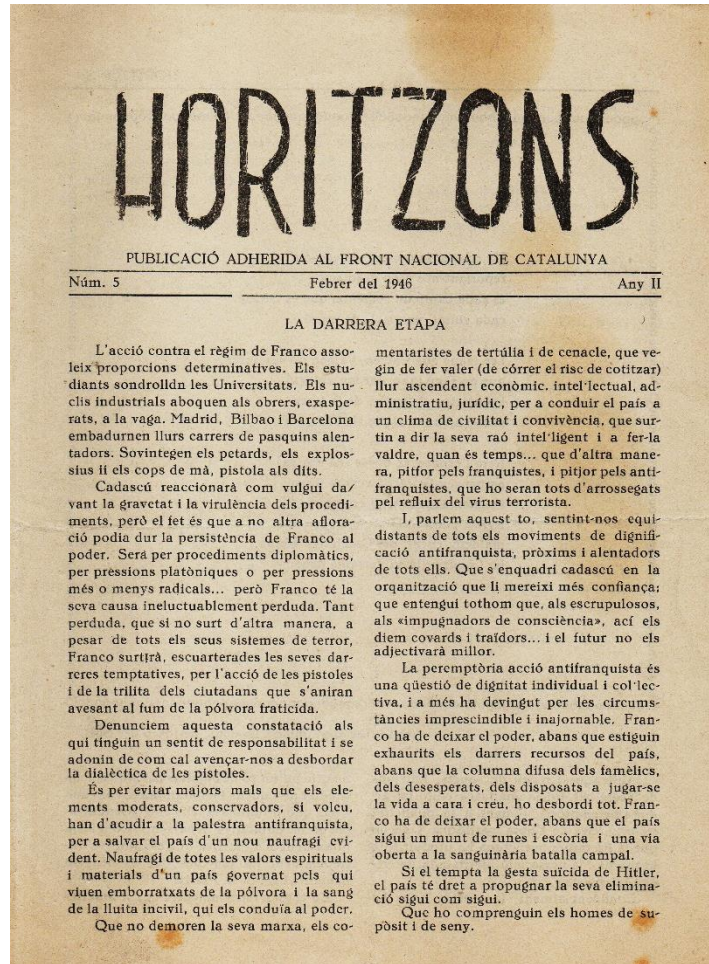
2. El context històric del primer franquisme

Amb l'ocupació de Barcelona per l'exèrcit feixista, s'inicià al Principat i a la resta dels Països Catalans un procés de repressió administrativa, física, contra els vençuts, els membres d'organitzacions polítiques i sindicals del període 1931-1939, amb tots els que havien col·laborat amb el Govern de la Generalitat o amb òrgans del poder popular. Al Camp de la Bota, des del 1939 fins al 1952, any en què es deixà d'afusellar, hi foren executades 1.717 persones, els empresonaments, desterraments, tortures, confiscacions de béns, tribunals militars, són els elements emprats per aterrir la població. Entre el gener i el desembre del 1939, les auditories de guerra de Barcelona fan 11.741 diligències per rebel·lió, auxili i adhesió a la rebel·lió, se celebren 250 consells de guerra d'oficials generals i 900 d'ordinaris. El mes de maig del 1939 es dictaren unes 40 sentències de mort diàries, segons la premsa oficial de l'època. En aquest aspecte és de consulta obligada la web de l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), on hi ha la guia documental: *Procediments judicials militars (sumaríssims) de l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona (1939-1980)*, unes 300 pàgines que són una radiografia quantitativa de la repressió al Principat de Catalunya.

Segons fonts del Ministerio de Justicia, el 31 de desembre del 1939 hi ha a tot l'Estat 250.719 empresonats, i des aleshores fins a l'any 1944, es produeixen 192.684 execucions a l'Estat. Cal precisar que els primers dies després de l'ocupació, es produïren un nombre indeterminat

d'execucions extrajudicials, que no foren enregistrades, o ho foren sota un altre concepte.

Per donar cobertura legal a aquesta repressió sobre la població es dictaren un seguit de lleis, *Ley de responsabilidades*

Butlletí impulsat per Esteve Albert i Corp (1946)

políticas (08/02/1939), *Ley de represión de la masoneria i el comunismo*, març del 1940. Apareix la figura de l'«Adhesión a la rebelión militar», és la justícia a l'inrevés, la *Ley de seguridad del Estado*, (29/03/1941). És en aquest marc repressiu que actuaran els partits polítics i sindicats, ajudant els seus empresonats, refent les organitzacions, realitzant accions de resistència i d'ajut econòmic a les famílies dels empresonats

«*Super adversa augeri*»
Davant l'adversitat, supera't
 Proverbi llatí

2. Fundació de l'Organització

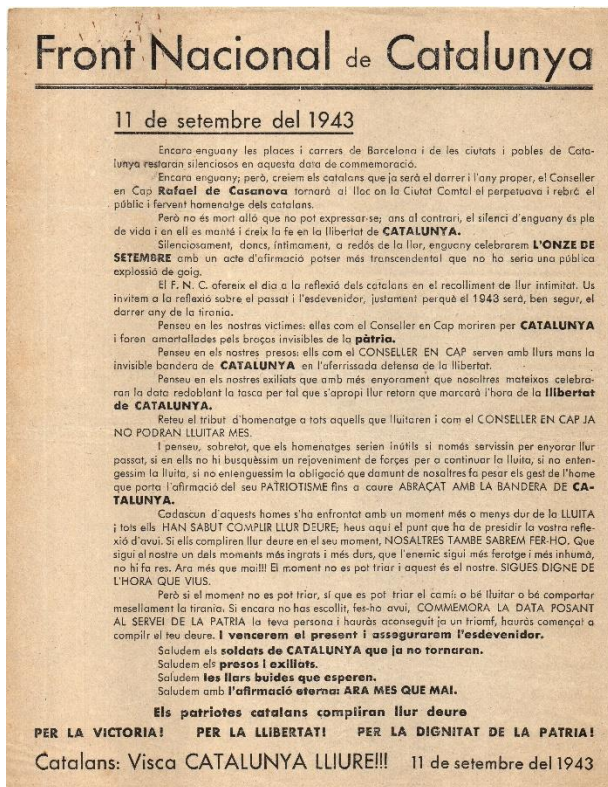
És el líder de Nosaltres Sols! (NS!) Daniel Cardona i Civit (1890-1943), que preveient l'esclat de la Segona Guerra Mundial (Ila GM) (03/09/1939), s'adona de la necessitat que l'independentisme se situï al costat dels aliats, perquè quan aquests, com en el cas de la Primera Guerra Mundial, guanyin, i el contenciós català amb l'Estat espanyol es pugui presentar en el fòrum de la nova Europa.

És el 04/05/1940 quan al número 39, de la rue Marois, la casa del rellotger Joan Masot, representant de la Unió Catalanista (UC) i vinculat a D. Cardona es reuneixen 3 representants d'Estat Català (EC) del sector cornudellista, Antoni Andreu i Abelló i Marcel·lí Perelló i Domingo, Joan

Cornudella i Barberà (1904-1985), i 3 de Nosaltres Sols! (NS!), Daniel Cardona, Jaume Martínez i Vendrell (1915-1989) i Joan Masot i Rodamilans (1900-1988), ben relacionat amb el Deuxième Bureau, també hi trobem membres de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC). És aleshores que neix el que durant un temps es coneixerà com «l'Organització» un front patriòtic resistent, l'objectiu polític del qual l'havia fixat D. Cardona en la seva anàlisi de l'evolució de la Ila GM. Quan es fa la reunió fundacional, fa 8 mesos que ha esclatat la guerra, i falta 1 mes perquè París sigui ocupat el 22/06/1940. En aquesta Europa en flames, aquest nucli d'homes decideixen que per a ells la Ila GM és la continuació de la guerra del 1936-39, però des d'una òptica catalana, i que en aquesta confrontació hi han de participar com a ciutadans d'una nació sense Estat, per tal d'internacionalitzar el cas català, com ho fan els polonesos i d'altres nacions ocupades.

És en aquest sentit que el *Full català* (any II, núm. 10, juliol de 1942), en una apel·lació a Carles Pi i Sunyer, que dirigia el Consell Nacional Català de Londres (1940-1945), que duia per títol, *A Carles Pi Sunyer, s'hi diu:*

Com a conseqüència de la plena sobirania, caldrà que el Consell organitzi, tot seguit, l'Exèrcit Català, la missió del qual serà posar-se al servei de les Nacions Aliades en la guerra en favor de la llibertat de tots els pobles, i, després de la victòria, assegurar la defensa de les Institucions democràtiques i socials que els Països Units de Llengua Catalana es donin. El nucli i els quadres de comandament d'aquest primer Exèrcit Català hauran de reclutar-se entre els veterans catalans, valencians i balears de la guerra del 1936-39.

Full editat en record de l'afusellament del president Lluís Companys (1943)

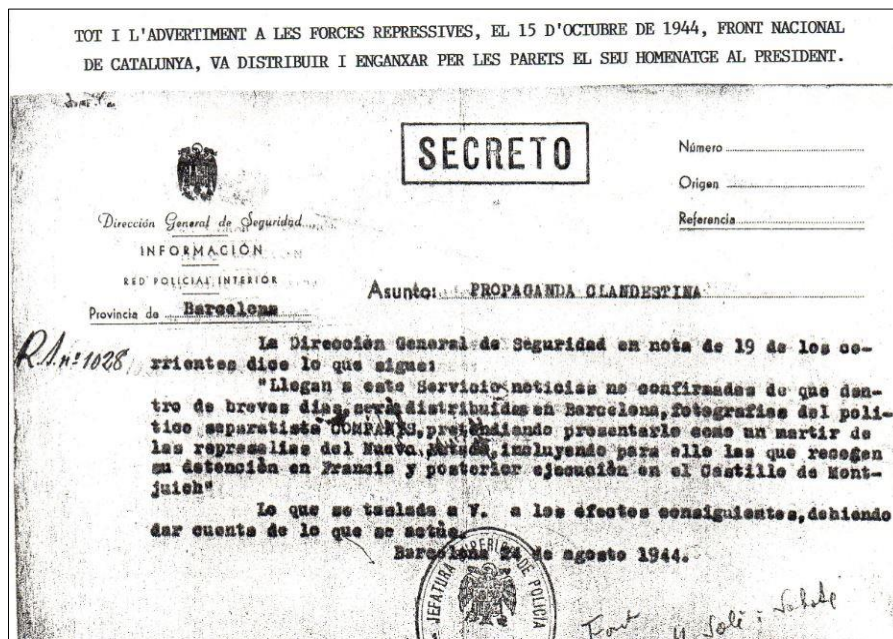
Amb un altre redactat, full en memòria del President màrtir i d'altres patriotes afusellats (1944)

Dins la categoria de veterans i quadres militars afins, el *Full Català* inclou el coronel Vicenç Guarner (1893-1981), Cap superior dels Serveis d'Ordre Públic del Govern de la Generalitat (1935-1936), artífex de l'Organigrama del Departament de Defensa de la Generalitat (1936-1939), el coronel Enric P. Farràs (1885-1949), cap dels Mossos d'Esquadra i després de les Milícies de Catalunya i el tinent coronel de sanitat, Jaume Roig.

Després que la Wehrmacht contornegés la Línia Maginot per les

Ardenes i entrés a Bèlgica, 10/05/1940, cap a mitjan maig, els militants de «l'Organització» Gregori Font, Joan Sardà, Felicià Manzaneres i Octavi Viladrosa, entren a Catalunya per Portbou, han de preparar els punts de suport a Barcelona per continuar la lluita. Dins l'Organització s'estableixen dues branques, la política, sota la direcció de Joan Cornudella i Barberà, i la militar, comanada per Jaume Martínez i Vendrell, amb una relativa compartimentació entre les dues, seguint el model irlandès que havia inspirat el separatisme dels anys vint.

La majoria dels militants del nucli fundador del FNC, havien participat en la contesa bèl·lica del 1936, alguns havien obtingut el grau de tinent després d'estudiar a l'Escola Popular de Guerra de la Generalitat. Aquest seria el cas de Pere Carbonell i Fita (1916-2014), Santiago Pey i Estrany (1917-2001) i Jaume M Vendrell, tots tres obtenen el grau de capità d'artilleria i el 23/07/1943 signen el document fundacional de la Secció Militar del FNC

Nota de la policia advertint del repartiment de fotografies del President (1944)

junt amb Manuel Cruells i Pifarré (1910-1988) i Baltasar Toll i Niubó (1919- 1976).

*En la guerra serviu-vos de l'engany
i no us mogueu si no teniu un avantatge
segur. Modifiqueu les circumstàncies
dividint i concentrant les vostres forces.*
Sunzi (V-IV ane)

3. L'activitat resistent

Joan Cornudella comentava:

Aleshores, el 1939, no ens sentíem derrotats. Crèiem que la guerra d'Espanya havia estat només un episodi, però que el decisiu, seria el resultat de la guerra que s'apropava al conjunt d'Europa, entre els feixismes i les democràcies.

El FNC dugué a terme durant els anys 1940-1946, una activitat de propaganda armada, repartiment de fulls volanders, pintades, penjada de banderes. L'onze de setembre del 1944, es col·locà una senyera de 8 m de llarg per 3,5 m d'ample entre les torres de Jaume I i de Sant Sebastià al transbordador aeri del port de Barcelona. Gràcies a la tasca de recerca de l'historiador Marc Ferrer i Murillo, especialitzat en la història dels bombers, he tingut accés a aquest document:

Jefatura Superior de Policia de
Barcelona
Comisaria de Policia Puerto

A requerimiento de esta Comisaria se personaron en la torreta del Funicular del muelle de Rebaix, los bomberos a las órdenes de D. Manuel Llatse Hierro, al objeto de retirar de la misma una bandera subversiva que flameava, lo que consiguieron después de difíciles trabajos y con grave riesgo de su vida, por hallarse retirada del mástil unos diez metros.

Y para que conste, a satisfacción de los interesados y mérito del servicio prestado, extiendo el presente recibo en Barcelona, a once de Septiembre de mil novecientos cuarenta y cuatro.

Barcelona, a 11 de Septiembre de 1944.

El Inspector de Guardia.
Firma ilegible.

Es copia del oficio enviado en esta fecha a esta Jefatura

Barcelona, 11 de Septiembre de 1944.
El Arquitecto, Jefe Director del Servicio
[signatura ilegible]

Además de Manuel Llates, practicaron el servicio los bomberos Francisco Farrá, Alberto Miret, Eusebio Yepes, é Pastor y Francisco Font

Es repetí l'operació el 23 d'abril del 1945 a les torres de la Sagrada Família. Fou Joan-Josep i Grau (1920-2000) expert escalador un dels encarregats de l'operació. La col·locació d'una càrrega explosiva el 9 de febrer del 1946 al local del Sindicato Español Universitario (SEU) a la Universitat de Barcelona. Manuel Valls de Gomis i Jaume Cornudella l'abril del 1946 des de la Catalunya Nord, comencen a fer proves amb una emissora d'ona curta, dels 38-45 MHz, amb l'indicatiu «Ici, huit, huit, Mistral, Mistral» que emetia de les 9 h a 2/4 de 10 del vespre. Acabava l'emissió amb el Bolero de Ravel

L'edició del *Per Catalunya*, que portava com a subtítol, «Al servei del Front Nacional de Catalunya», amb un tiratge de 5.000 exemplars i una periodicitat mensual, s'imprimiren 28 números des del 23/04/1945, dia de Sant Jordi, fins al juny del 1947, en una segona època el *Per Catalunya*, s'edità a París sota la

responsabilitat de Manuel Viusà, des de l'octubre del 1954 fins a l'octubre del 1959, un total de 16 números. *Opinions*, que du com a subtítol, «Butlletí Interior del Front Nacional de Catalunya», s'edità a Perpinyà, des del 03/02/1944 fins al 28/01/1947, de periodicitat setmanal, n'aparegueren 60 números, informa sobre la situació política internacional, de l'exili europeu i americà, notes sobre literatura, se'n feia una tirada de 4.000 exemplars.

El FNC anava creixent, Joan Cornudella mantenia contactes amb els serveis de la França Lliure, mitjançant un agent que es feia dir «August» localitzable a la delegació de la Creu Roja francesa a Barcelona. Mantenien trobades amb agents anglesos, primer amb un anomenat «Mc Laurin», després amb un altre, «Atkinson», cap de la Secció comercial del consolat Britànic. També converses amb el consolat dels EUA, mitjançant un contacte anomenat «Pierre Michel».

El novembre del 1943 es produeix la caiguda de 50 militants, i simpatitzants de diverses organitzacions polítiques i sindicals. ERC, Acció Catalana, i el sector trentista de la CNT, que col·laboraven amb el FNC. Sembla que la raó de la caiguda fou l'actuació de Jaume Ribas un agent del MI-5 britànic, (Lipstick) gendre de Carles Pi i Sunyer, ex-conseller de Cultura de la Generalitat. J. Ribas, és un químic especialista en plàstics, amb aquesta cobertura sovint feia viatges entre Londres i Barcelona, posant en contacte el Consell Nacional Català, amb el FNC i ERC, alhora que facilitava informació de tipus militar, econòmica, sobre la situació a

la Península. A finals del 1943 és detectada l'activitat de J. Ribas per la policia, aconseguix escapar-se, però desencadena la repressió sobre els dirigents del FNC i d'altres militants. Malgrat la duresa del cop rebut, el FNC no queda desarticulat, Jaume Cornudella, Antoni Andreu i d'altres, deixen Perpinyà i s'instal·len a Barcelona per a refer l'organització

La tasca més important del FNC fou la col·laboració amb els aliats. El FNC va treballar amb els serveis secrets del govern polonès a l'exili (Londres), amb el Deuxième Bureau francès, l' MI6 anglès i la Office of Strategic Services (OSS) (1942-1945) dels EUA. Els eixos de la seva activitat foren:

1.- Ajudar a fugir de l'Europa ocupada i passar la frontera catalana militars (oficials, criptògrafs, radiotelegrafistes), jueus i fugitius dels alemanys.

2.- Recuperar uns 350 aviadors aliats abatuts en territori francès, 329

especialistes militars i centenars de militars polonesos que després de passar els Pirineus, via Lisboa, d'Àfrica del Nord, Londres o Gibraltar, es podien reincorporar al combat.

3.- Passar informació d'interès militar als aliats, bases dels submarins alemanys a Mallorca, moviments de tropes a la Península, tipus de càrrega dels vaixells que des del port de Barcelona salpaven cap als països de l'Eix.

4.- Lliurar informació dels països ocupats que s'havia de fer arribar a Londres, cartes topogràfiques dels ports d'Anvers,

Rotterdam i Hamburg. Situació de les obres a la muralla de l'Atlàntic

La xarxa (*réseau*) Maurice es creà el febrer del 1943 era una xarxa d'evasió i informació, l'abril del 1944 s'integrà a la xarxa Alibi (1940-1944), que tenia uns 450 agents, 15 emissores i estava dividida en 20 subgrups. La subxarxa Maurice tingué entre l'abril i l'agost del 1944, 20 baixes entre morts i desapareguts. S'establí una coordinació entre els serveis secrets aliats establerts a Barcelona, i la resistència catalana representada majoritàriament pel FNC. La xarxa Maurice tenia 9 subxarxes. La Maurice I tenia com a responsable Manuel Valls de Gomis, abastava des de Marsella fins a la frontera catalana, aconseguí passar uns 50 aviadors aliats, militars belgues i fugitius dels nazis. Per la seva tasca en la resistència antinazi, M. Valls de Gomis, Jaume Cornudella i Olivé, Joan Layret i Pons, Joan Culleré i Ibars (1916-1995) i altres militants del FNC foren condecorats pels aliats.

M. Valls de Gomis (1914-2002) creà la xarxa de resistència *Louis le Brun*, en record del president Ll. Companys, en formaren part Jean Olibó, exbatlle de Sant Cebrià del Rosselló, Heribert Barrera, Octavi Viladrosa (1922-2004), Manuel Viusà i Camps i Joan Fanega entre d'altres. Aconseguiren passar 50 aviadors pels Pirineus.

4. La victòria dels aliats

Amb la rendició d'Alemanya 08/05/1945 i del Japó 02/09/1945, s'acaba la IIa GM. L'esclat, però, gairebé de forma immediata, de la Guerra Freda, impossibilitarà que la dictadura feixista del general F. Franco sigui eliminada per la seva connivència amb el nazisme i feixisme italià. El règim feixista esdevé un aliat del bloc capitalista, en la nova divisió del món. Les

democràcies ni atenen les peticions dels resistents ni agraeixen el seu esforç durant el conflicte, malgrat alguns diplomes i medalles, que en res fan variar la seva política de suport a la dictadura franquista com a mur de contenció del comunisme.

Pren una barca d'ideals.

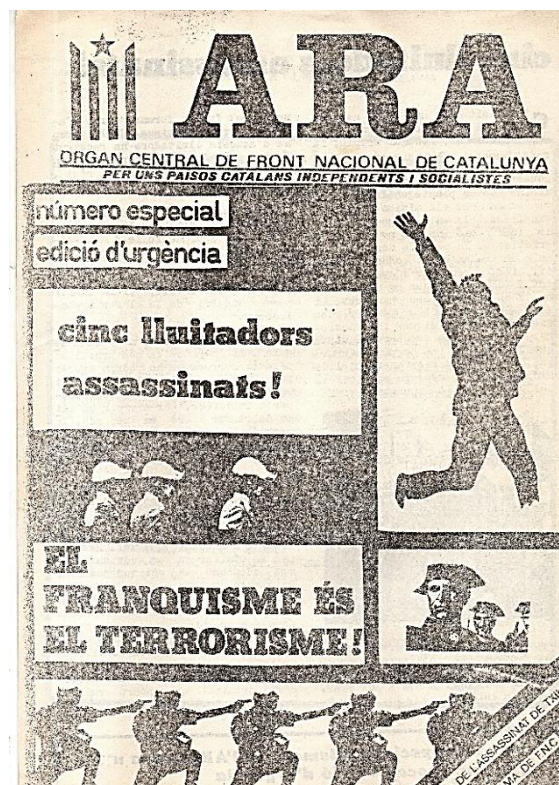
Fes-te a la mar timoner de l'esperança.

El viatge (1937)

Domènec Perramon (1906-1976)

5. La Primera Conferència del FNC

El 18 d'abril del 1946 a la Casa Pairal de l'Esteve Albert i Corp, a Can Batlle de Dosrius (el Maresme), es va celebrar la Primera Conferència del FNC, de fet es tractava de fer balanç del període 1940-1945 i veure com calia encarar la situació política de la postguerra. Els 35 militants reunits a Dosrius, entre els quals s'hi trobaven, E. Albert i F. Cucurull, repassaren les reunions a París el 1940, les relacions amb el Consell Nacional Català (CNC) de

Portada del Butlletí Ara, portaveu del FNC

Londres (1940-1945), que defensava el dret a l'autodeterminació del poble català, superant els límits de l'Estatut del 1932. Es debat sobre l'activitat esllanguida, del Consell Nacional de la Democràcia Catalana (CNDC 1945-1952), de converses amb polítics de l'exili i la sortida de la presó dels militants detinguts el 1943. S'elegí un nou Consell Executiu. En aquella primavera del 1946, el FNC assolí el seu zenit polític i organitzatiu. La Conferència fa una declaració de 5 punts on es parla de solidaritat social, de promoure la dignitat humana, del benestar col·lectiu, la llibertat de consciència, el dret a l'autodeterminació de totes les terres catalanes i a una comuna independència política, de la unitat nacional, la Carta de l'Atlàntic (1941). S'apunta una línia política socialdemòcrata.

La nit del 08/06/1946, en la preparació d'una acció consistent en el desplegament de banderes catalanes a l'Estadi de Montjuïc, per a l'endemà, quan es jugava la Copa del Generalíssim, és detingut per la Guardia Civil un membre de l'escamot, Emili Boté i Serrat. S'efectuen un total de 15 detencions de membres de la secció militar del FNC, es perden armes i explosius.

6. La llarga hibernació

La Segona Conferència del FNC s'esdevingué a la casa pairal de Daniel Cardona a Sant Just Desvern (Baix Llobregat). L'informe fou presentat pel Consell Executiu i discutit i aprovat per la Ila Conferència, el 10/08/1947. L'informe té

un total de 32 pàgines porta per títol: *Per una política catalana*, s'hi fa una anàlisi de la situació a l'Estat i el món, la fixació d'unes línies tàctiques i estratègiques força boiroses sobre la qüestió social i la religiosa. Dins l'apartat : «De la política a seguir contra el règim franquista», en destaquem 4 punts que considerem importants.

- 1.- Acció preferentment política
- 2.- Unitat de les forces polítiques catalanes
- 3.- Coordinació amb les forces catalanes de l'exterior
- 4.- Recaptar un ajut eficient de les potències democràtiques

Unes conclusions de 14 punts, a la darrera pàgina estableixen la línia política del FNC. A la contracoberta hi ha l'escut de la

Delegació del FNC al congrés de «Pau i Treva» celebrat a Toluges (1965)

Generalitat i un *Printed in Mexico*. El text posa de relleu la voluntat d'abandonar la concepció original de front ampli resistent, per a esdevenir un partit polític, alhora que la renuncia a l'acció armada, i la

Pas per la frontera de la revista Som, una biografia de Francesc Macià (1969)

coordinació amb altres forces catalanes, per tal d'aconseguir el suport de les noves democràcies.

La certesa que les democràcies no intervindrien políticament a l'Estat espanyol propiciant una solució democràtica, es fa evident a partir del 1947. Aquesta realitat genera una situació de desencís dins els rengles de l'oposició. Alguns militants del FNC s'exilien, és el cas de M. Viusà que ho farà el 1948 a l'Estat francès, d'altres es retiren de l'activitat política com Manuel Cruells, o Antoni Andreu i Abelló, que cedeix la direcció del FNC a Joan Cornudella, a alguns com a Octavi Viladrosa, se'ls passa avís que queden deslliurats del seu compromís polític, que procurin passar desapercibuts i refer la seva vida. Durant aquest període el FNC es limita a tasques unitàries dins el Consell Nacional de la Democràcia Catalana (CNDC) (1945-1952), fins a la mort el 1952, del seu líder Josep Pous i Pagès. Durant aquest període de llarga travessa del desert, Joan Cornudella és l'únic responsable en solitari de la representació del FNC.

El 27/08/1953 se signa el Concordat entre

el Vaticà i l'Estat espanyol, un mes després signatura del pacte amb els EUA, que implica el reforçament internacional de la dictadura franquista.

*Perquè hi haurà un dia que no
podrem més i llavors ho podrem
tot* Vicent Andrés Estellés
(1924-1995)

7. El desvetllament

Des de París M. Viusà inicia l'edició bimensual del *Per Catalunya*, segona època, de l'octubre del 1954 al mateix mes del 1959 s'editaran 16 números, els articles la majoria redactats des de Catalunya, tractaven de sindicalisme, ensenyament, economia, emigració. El *Per Catalunya* circulà entre els medis de l'oposició política. La difusió d'aquest òrgan propagandístic, permeté arribar a un notable sector de la societat catalana. Fou en aquestes dates que es captaren una bona colla d'estudiants universitaris, Jordi Vila i Fortuny, Joaquim Ferrer i Mallol, Jordi Casas Salat i Fossas, Robert Bargalló, Ramon Subirats i Coral, Josep Ferrer, Jordi Carbonell i Sebarroja, Jaume Costa, Carles Castellanos, Eva i Blanca Serra, Carles Jordi Guardiola, Lluís Porqueres, Jordi Fontdecaba, Carles Ossorio. Aquest grup enllaça amb la vella guàrdia del FNC, Pere Carbonell, Jordi Cardona, Manuel Cruells, Baltasar Toll, Joan Cornudella i el seu fill, Antoni Malaret, Magí Colet i Mateu i Jaume M. Vendrell que s'ha passat set anys a la presó. La síntesi dels dos nuclis produeix una sinèrgia que revitalitza el teixit del FNC. La secció universitària introdueix nous elements de debat en el si de l'organització, el concepte de Països catalans, la valoració del moviment obrer.

Aquesta secció universitària del FNC, el curs 1957-1958, junt amb la UDC i el MSC, reorganitzen la FNEC.

A la UB ens trobem amb l'hegemonia política del PSUC, que amb la seva línia de consignes que no corresponen a una anàlisi de la realitat, i confonen desitjos amb la realitat, convoquen la Jornada de Reconciliació Nacional (1958) o la Huelga General Política (1959), que només aconseguix portar militants a la presó i l'exili. El 1960 apareix el fenomen de la Nova Cançó, que representa una crítica a la dictadura franquista, ajuda a socialitzar l'ideari catalanista i aporta elements per a una recuperació idiomàtica i cultural, que s'anirà afermant amb el pas del temps.

En la història de les organitzacions polítiques tenim tendència a centrar-nos en l'evolució de la seva ideologia, quins foren els caps de colla que impulsaren, canvis en la línia política, els que surten als mitjans de comunicació, potser perquè és la part «brillant» del treball polític, l'aspecte més visible i ens oblidem de les persones que en situacions de clandestinitat han permès el funcionament dels engranatges de l'organització. En aquest aspecte volem esmentar en el cas del FNC, l'equip del pas de fronteres que impulsà l'amic Robert Surroca. S'inicià el 1965 i va durar fins el 31 de març del 1978, amb el darrer pas. Comptà amb la col·laboració dels militants Iridi Casanova, Carles Alabart, Xavier Margais i Ton Ribes, a l'àrea de les màquines multicopistes, les militants Pilar Muns i Flora Marquès, es responsabilitzaren de la impressió de la propaganda i opuscles del FNC.

El 24 d'abril del 1960 el FNC convoca un Consell Nacional, important per la posterior transcendència de les ponències aprovades. El Consell tingué lloc en un

edifici en construcció del barri de la Sagrera de Barcelona, propietat de l'A. Malaret. Allí la vintena de Consellers reunits, amb la incorporació dels de la nova fornada, aprovaren dos documents, *Informe sobre la situació actual i Declaració adoptada pel Consell Nacional del FNC*, que durant força anys seran la base ideològica de l'organització política. L'artífex dels dos documents és Joan Cornudella i Barberà. S'hi parla del Pla d'Estabilització del 1959, del Mercat Comú Europeu, i de la qüestió social. Es definia el missatge obrerista del FNC en una carta de J. Cornudella a M. Viusà (11/07/1960)

(...) no es pot tirar endarrere si no ens volem veure depassats pels moviments obrers que estan carregats de raó, o per la circumstància històrica que porta a un estat de coses que exigeix la revisió de l'estatut de la propietat

En aquests documents apareix per primera vegada de forma explícita el concepte de Països Catalans, alhora que la idea d'independència com a objectiu polític final de l'organització. Serà però, la campanya de les instàncies el que connectarà la militància del FNC amb el carrer i permetrà enfortir l'organització. En un manifest signat per cent personalitats de distints camps de la cultura, i adreçada al vicepresident del govern Agustín Muñoz Grandes, es demana la normalització del català, des del 1963 el treball d'adhesió al document centra bona part del esforç dels militants del FNC i organitzacions afins.

Durant el curs 1961-1962, la secció universitària del FNC, publica dos números del *Bloc Escolar Nacionalista* (BEN), com el seu portaveu, recuperant així, les sigles del butlletí del període de la Universitat republicana.

Membres del Consell Nacional del FNC (1969).

El 1962 el FNC tenia 172 militants i uns 200 simpatitzants, una xifra notable en una situació de rigorosa dictadura, és una organització independentista, socialdemòcrata, que manté vius els elements de la seva identificació amb les seves organitzacions matrius, EC i NSI, i veu la necessitat de col·laborar amb el PSUC perquè no se'l pot ignorar. El número 5 de l'ARA, portaveu del partit, a la tardor del 1964 apareix amb el subtítol de *Per Catalunya lliure i socialista*.

8. Conclusions

El FNC va actuar com a pont històric, salvant la fractura de la derrota del 1939 i la posterior ocupació franquista, va permetre enllaçar el separatisme de F. Macià i D. Cardona, amb els plantejaments d'alliberament nacional i de classe del PSAN el 1968. El FNC fou al llarg de la seva trajectòria una organització «resistencialista» amb dificultats per a elaborar una línia política pròpia, anant massa a remolc de les iniciatives del PSUC. El 1975 no va saber o voler, adaptar-se a la reforma franquista. Al Congrés de Montserrat del 1974, sí que el

FNC fa un esforç teòric de concreció de la seva línia política, però ha fet tard històricament. La iniciativa d'E-POCA, potenciada per la vella guàrdia i la secció militar del FNC (1943), va néixer sense orientació política, com a eina «resistent-cialista», que va perdre l'oportunitat de passar a l'acció quan el moment

polític ho requeria. Les pàgines de la història del FNC són plenes d'heroisme, d'amor i voluntat de servei a la terra. En la nostra història nacional, els homes i dones del FNC hi tenen un lloc de memòria ben guanyat.

Arenys de Munt. 13 de juliol de 2020

Nota

Vull agrair a l'amic Robert Surroca, el seu ajut en facilitar-me les il·lustracions del seu arxiu, i altres consells que han permès millorar l'article.

Bibliografia

ALBERT, E. (1979). *Quatre boigs de Mataró (Combat per Catalunya 1930-1937)* Barcelona: Editorial Rafael Dalmau.

BARRERA, A. (1993). «Joan Layret i Pons, una aproximació biogràfica». *IX Sessió d'Estudis Mataronins*. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró.

BARRERA, A. (2013). *Inscrit en la memòria històrica*, p. 79-82, 83-86, 144-146, 157-161, 195-199, 203-217. Barcelona: Edicions del 1979.

- CALLAU, T. - MIRÓ, J. (2016). *Marcel·lí Perelló. Una vida perseverant per la independència*. Barcelona: Llibres de l'Índex.
- CASTELLS, V. (2005). *Nacionalisme català a l'exili (1939-1946)*. Barcelona: Editorial Rafael Dalmau.
- CARBONELL, P. (1999). *Tres Nadals empresonats (1939-1943)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- 1r Congrés d'Història de l'Independentisme Català. (2007) Reus: Edicions del Centre de Lectura de Reus.
- CRUELLES, M : «Una herència feixuga i acumulada». *Avui*. 16/10/1977.
- DALMAU, F. I SANCHO, D. (2019). *Fills de la vuitena. 50 anys d'esquerra independentista a l'Aran, els Pirineus i Ponent*. Lleida: Pagès editors.
- DIAZ, D. (1996). *L'oposició catalanista al franquisme: el republicanisme liberal i la nova oposició (1939-1960)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- DIAZ, D. (1991). *El catalanisme polític a l'exili (1939-1959)*. Barcelona: Edicions de la Magrana.
- MALARET, A. (1992). *Retalls. Parlaments, articles i altres escrits*. Barcelona: Editorial El Llamp.
- MARTÍNEZ VENDRELL, J. (1991). *Una vida per Catalunya*. Barcelona: Editorial Pòrtic.
- MASRIERA, F. (2012). *Joan Layret i Pons (1911-1975). Una generació trencada*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- RENYER, J. (2001). *Un home del silenci. Jaume Cornudella i Olivé: patriotisme i resistència (1915-1983)*. Lleida: Pagès editors.
- RUBIRALTA, F. (2003). *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- RUBIRALTA, F. (2019). *Un conspirador independentista. Joaquim Juanola i Massó (1891-1967)*. Barcelona: Llibres de l'Índex.
- SURROCA, R. (2006). *La Catalunya resistent. Allò que la Transició ens ha amagat*. Lleida: Pagès editors.
- SURROCA, R. (coordinador) (2006). *Memòries del Front Nacional de Catalunya. Cavalcant damunt l'estel*. Barcelona: Arrel editors.
- TOUS, J. (1999). *Antoni Andreu i Abelló. Correspondència política de l'exili (1938-1939). D'Estat Català al Front Nacional de Catalunya*. Tarragona: Edicions el Mèdol.
- UCELAY, E. - GONZÀLEZ, A. - NÚÑEZ, X.M. (2018). *El catalanisme davant del feixisme 1919-2018*. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal.
- VALLS, A. (2014). *Al cap dels anys. Militància, presó, exili (1970-1998)*. Barcelona: Edicions del 1979.
- VILADROSA, O. (2010). *Sang, dolor, esperança*. Barcelona: Editorial Dux.